

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА» В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРАВО НА ВІРУ, ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ ТА ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Постановка проблеми. Законом України «Про Службу військового капеланства» від 30 листопада 2021 року визначено порядок проходження служби військовими капеланами. Це сприяє забезпеченню конституційних прав на свободу віросповідання та задоволення релігійних потреб військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Крім того, Закон також визначає правовий статус військових капеланів як військовослужбовців. Та деякі прогалини в цьому Законі не тільки можуть трактуватись як порушення закладеного в Конституції принципу секуляризації, а й можуть стати приводом для загрози національній безпеці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні різні аспекти права на свободу совісті та віросповідання досліджували такі науковці, як: П. Рабінович, І. Мацелюх, О. Биков, А. Колодний, В. Єленський, В. Лубський, А. Яковенко, Л. Ярмол та ін. Однак це питання потребує подальшого дослідження та аналізу в силу динамічних процесів, які відбуваються в українському релігійно-правовому полі.

Мета статі – визначити проблемні питання реалізації Закону «Про Службу військового капеланства» в умовах війни та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. З проголошенням незалежності України важливе місце в державі зайняли закони про свободу віросповідання як суб'єктивне юридичне право та релігійні організації як інструмент та система задоволення релігійних потреб. Так, на конституційному рівні ст. 35 регламентовано право кожного громадянина на свободу вибору світогляду і віросповідання [1]. Для громадян України дія ст. 35 Конституції забезпечується Законом «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року [2], Законом «Про Службу військового капеланства» [3], та багатьма іншими підзаконними актами. Саме цими нормативно-правовими актами гарантується право на свободу совісті громадянам України та здійснення цього права; забезпечуються соціальна справедливість, рівність, захист прав і законних інтересів громадян незалежно від ставлення до релігії; визначаються обов'язки держави щодо релігійних організацій (Церков) та обов'язки релігійних організацій (Церков) перед державою і суспільством.

В Україні на сьогодні діють також два міжнародно-правові документи, згідно з якими держава Україна зобов'язується гарантувати своїм громадянам право на свободу совісті та віросповідання, а саме: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція з прав людини, ЄКПЛ, Конвенція) [4], що набула чинності для України 11 вересня 1997 року, та Міжнародний пакт Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права (далі – Пакт), ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 року [5].

Україна 9 листопада 1995 року стала членом Ради Європи, чим взяла на себе зобов'язання дотримуватися положень ЄКПЛ. Щодо питання свободи совісті та права сповідувати будь яку віру, то ст. 9 Конвенції передбачено і гарантовано, що кожен має право на свободу думки, совісті та релігії.

У цьому контексті варто зауважити, що ст. 18 Міжнародного пакту Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права, в основу якого покладено Загальну декларацію прав людини, визначається принцип дотримання права людини на свободу віросповідання. Зазначено, що кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Ніхто не може зазнавати примусу, що принижує його свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які встановлено законом, і які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, так само, як і основних прав та свобод інших осіб. Тобто Пактом передбачається обмеження права людини на свободу віросповідання лише у тому випадку, коли в цьому вбачається загроза для інших.

Також варто зауважити, що згідно з п.1 ст. 4 Пакту під час надзвичайного стану в державі, за якого життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави – учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом, але виключно такою мірою, якою це диктується гостротою становища, та за умови, що такі заходи є сумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не зумовлюють дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. Своєю чергою п. 2 цієї ж статті говорить, що це положення не може бути підставою для відступів від вищезгаданої статті 18, тобто не може бути порушена свобода на релігійне переконання.

Враховуючи зазначене, можна ствердно сказати, що призов особи на військову службу або її мобілізація не зумовлює обмеження релігійних прав, а отже, за державою залишається обов'язок їх забезпечення.

У зв'язку з цим варто розібратися з тим, чи може співпраця держави з одними церквами вважатись дискримінаційною по відношенню до інших релігійних організацій, і чи співробітництво держави з окремими релігійними організаціями та укладання відповідних угод із ними не суперечитиме статтям 9 і 14 Конвенції. Як роз'яснення до цієї проблеми можна навести практику європейських держав, де такій співпраці передують пояснення того, чому саме з певними церквами чи релігійними організаціями держава укладає такі домовленості. В основу обґрунтування такої взаємодії зазвичай лягає особлива історична, духовна і традиційно-обрядова роль окремих церков, зокрема традиційних чи державних, у становленні та житті європейського суспільства. У цьому контексті варто згадати, що Європейська комісія з прав людини, яка до 1998 року розглядала заяви до Європейського суду з прав людини на предмет їх прийнятності, визнала такими, що не суперечать положенням Конвенції, інші різноманітні форми взаємодії держави і релігійних організацій, які виходять за межі принципу рівності, серед яких – можливість держави надавати фінансову підтримку окремим релігійним організаціям у межах державно-церковного партнерства, різновидом якого є співпраця у впровадженні військового капеланства [6]. Отже, переваги для окремих релігійних організацій у зв'язку з укладанням із державою угод про взаємодію у сфері капеланства стали виправдані через наявні обґрунтовані для цього підстави, нівелюючи заодно загрозу порушення ст. 14 Конвенції, яка забороняє дискримінацію.

Щодо ситуації в Україні, то в контексті забезпечення права людини на свободу віросповідання та дотримання певних релігійних ритуалів і обрядів, ще з початку незалежності виникає таке суспільне явище, як військове капеланство, та активного поширення воно набуло після початку війни в Україні в 2014 році. Українські військові капелани були присутні у миротворчих контингентах, починаючи з 1998 року, зокрема в Іраку, Косово, С'єрра-Леоне, Конго та ін. У цих місцях працювали представники чотирьох конфесій: Української православної церкви (Московського патріархату), Української православної церкви Київського патріархату (нині – Православна церква України) та Української греко-католицької церкви [7]. Вже на початку 2000-х майже у всіх церквах України були створені структурні одиниці, уповноважені взаємодіяти зі Збройними Силами та займатися душпастирською опікою військовослужбовців і членів їхніх сімей. У грудні 2000 року було створено Всеукраїнське міжконфесійне релігійно-християнське військове братство, яке поставило собі за мету виробити концептуальні засади душпастирської опіки військовослужбовців, об'єднати на морально-релігійних засадах військовослужбовців і духовних осіб, які виявили бажання працювати у військових осередках [8].

Ще одним кроком до легітимізації правової складової військово-релігійних відносин стало підписання у 2008 році Меморандуму про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослуж-

бовців Збройних Сил України між Міністерством оборони України та уповноваженими представниками Церков і релігійних організацій України. Цей меморандум став основою для створення при Міноборони постійно діючого консультативно-дорадчого органу – Ради у справах душпастирської опіки, що брала активну участь у законотворчому процесі та у налагодженні практичної взаємодії між Збройними Силами та релігійною спільнотою у сфері розбудови військового капеланства.

Одночасно з розвитком інституту капеланства постала гостра проблема нормативно-правового забезпечення діяльності військових капеланів. У результаті наявності реальних бойових дій, у яких душпастирське служіння священників-капеланів засвідчило свою затребуваність, та всебічна підтримка ідеї капеланства військовим командуванням Збройних Сил України сприяли тому, що в грудні 2021 року було ухвалено згаданий Закон «Про Службу військового капеланства», який запустив службу капеланів у правовому полі та змінив їх статус на війні. Основою для цього Закону стали загальні положення ст. 35 Конституції України, що гарантують всім свободу віросповідання, положення ч. 3 ст. 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», які визначають, що «командування військових частин надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях і виконанні релігійних обрядів», та норми ч. 1 ст. 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». На нашу думку, з прийняттям цього Закону відбулась своєрідна юридична сатисфакція за багаторічну працю військових капеланів, адже вони надавали морально-духовну підтримку українським воїнам як в Україні, так і в багатьох куточках світу. Цей Закон врегулював відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, та визначив правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства.

Також цей Закон визначає метод квотування штатних посад військових капеланів у Збройних Силах України. Розподіл квот конфесійного представництва військових капеланів здійснюється з урахуванням конфесійної належності особового складу і, за результатами такого розподілу до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, формується запит про визначення кількості кандидатів на посади військових капеланів від відповідної релігійної організації. Саме в цьому квотуванні ми і вбачаємо загрозу для національної безпеки, адже наразі 8193 церкви Української православної церкви (Московського патріархату) продовжують працювати в Україні, що фактично співмірно з кількістю парафій Православної церкви України (ПЦУ) [9]. Відповідно до норм Закону військовослужбовці можуть витребувати для себе капелана, безпосередньо від тієї релігійної конфесії, до якої вони належать. Своєю чергою ст. 9 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» наголошує, що релігійні організації, керівні центри яких знаходяться за межами України, можуть керуватись у своїй діяльності настановами цих центрів, якщо при цьому не порушується законодавство України, а порушення законодавства священнослужителем у контексті роботи на ворога важко і виявити, і довести.

У контексті зазначеного варто сказати, що Комісією Державної служби України з етнополітики та свободи совісті під головуванням завідувача відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України професора Олександра Сагана 27 січня 2023 року був затверджений Наказ № Н-8/11 про висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української православної церкви на наявність церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом [10]. Згідно з проведеною релігієзнавчою експертизою, комісія дійшла висновку про те, що УПЦ щодо РПЦ має церковно-канонічний зв'язок – частини із цілим. Відносини УПЦ з РПЦ не є відносинами однієї самостійної (автокефальної) церкви з іншою самостійною автокефальною церквою. УПЦ також не має статусу автономної церкви, який би визнавався іншими церквами, а отже, з точки зору еkleзіології та канонічного права є структурним підрозділом Російської православної церкви (РПЦ), що має окремі права самостійного утворення без власної канонічної суб'єктності. Нинішня діяльність чи бездіяльність найвищих органів церковної влади та управління УПЦ свідчить про те, що УПЦ продовжує перебувати щодо РПЦ у відносинах підпорядкування. Тут варто зауважити, що РПЦ з моменту приходу до влади в росії президента володимира путіна стала виключно інструментом у руках влади. У 2000 році головою синодальної робочої групи митрополитом, а на сьогодні патріархом РПЦ кирилом була вироблена «Концепція Російської православної церкви

з питань церковно-державних відносин та проблем сучасного суспільства в цілому». Тоді були розроблені руйнівні ідеї «руського міра», які РПЦ успішно експансіювала на територію України через свою афілійовану структуру – УПЦ МП. Враховуючи той фактор, що для кліриків УПЦ МП ідеї їх церкви якісно домінують над світськими законами, а РПЦ – це виключно цезаропапістська релігійна організація, можна стверджувати не лише про великий ризик недотримання таємниці сповіді капеланами від УПЦ МП, а й про отримання ворогом певних розвідданих через кліриків цієї церкви.

У контексті недопущення до ЗСУ капеланів, що можуть становити загрозу, варто згадати норму Закону «Про свободу совісті та релігійні організації», яка говорить про обмеження доступу в частини Збройних Сил України священнослужителів, які належать до релігійної організації, що входить до структури релігійної організації, керівний центр якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України або тимчасово окупувала частину території України [11]. Хоча норма цього Закону і порушує певною мірою гарантоване ст. 35 Конституції право військовослужбовця на свободу сповідувати свою віру, та в теперішніх реаліях війни в Україні це правове обмеження повністю виправдане.

Також у контексті тематики військового капеланства в Україні варто зазначити і принцип виплати заробітної плати капеланам. 2 липня 2014 року Кабінет Міністрів України видав розпорядження № 677-р, яким ініціював запровадження штатних посад військових священників (капеланів) з наступним працевлаштуванням на ці посади запропонованих релігійними організаціями кандидатур у підрозділах Збройних Сил, Національної гвардії, Державної спеціальної служби транспорту та Державної прикордонної служби з укладенням відповідних трудових договорів та зарахуванням їх до персоналу зазначених військових структур [12]. На виконання цього розпорядження з 1 березня 2015 року набрали чинності зміни у Класифікаторі професій ДК 003:2010, згідно з якими до професійної назви роботи «Священнослужитель» було віднесено додаткову посаду – «Військовий священник (капелан)» [13]. Уже 2017 року Міноборони, Національна гвардія, Адміністрація Державної прикордонної служби та Адміністрація Державної спеціальної служби транспорту ввела 150 одиниць посад військових капеланів, а станом на квітень 2023 року введених посад капеланів лише в ЗСУ було вже 738. З точки зору закону держава не може витратити кошти з бюджету на оплату тих чи інших послуг, що надаються релігійними організаціями, а акредитацію священнослужителя здійснюють саме вони. Крім того, послуги військового капелана не є імперативною нормою для всіх військовослужбовців, а лиш для тих, у кого є потреба здійснення певного релігійного ритуалу чи обряду. Також варто повернутися до пояснювальної записки, яка є обов'язковою при прийнятті будь-якого законопроекту. Тож у службовій записці до проекту Закону «Про Службу військового капеланства» вказується, що «реалізація проекту не потребує додаткових фінансових і матеріальних витрат за рахунок Державного бюджету України [14]. Та, насправді, військові капелани, що підписали контракт і служать на своїх штатних посадах, отримують заробітну плату з Державного бюджету, що певною мірою суперечить принципу секуляризації держави і церкви, що ліг в основу ст. 35 Конституції України.

Тому, на нашу думку, вже у післявоєнній Україні є необхідність проведення реформи у відносинах держави і церкви, розглянути можливість зміни ст. 35 Конституції України, яка своїм текстом повністю повторює секуляритивну радянську атеїстичну ідеологію і суперечить духу права, що побутує в державі.

Натепер внесок військових капеланів на фронті і в тилу важко переоцінити, адже вони не тільки задовольняють духовно-релігійні потреби військовослужбовців, а й є прикладами людей з високими моральними ідеалами. Під час війни автохтонні Українські церкви показали себе не лише як релігійні організації, а і як партнери в боротьбі з ворогом. Нова, реформована об'єднана Українська церква, поставивши права людини в основу співпраці, має бути партнером держави й надалі, а держава своєю чергою має забезпечити юридичне врегулювання відносин з церквою задля побудови нової, європейської, привабливої для всього світу цивілізації, принципи функціонування якої жодною мірою не суперечать ні християнському віровченню, ні фундаментальним вимогам, що закладені в ООНівських та загальноєвропейських документах.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 від № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
2. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
3. Про службу військового капелана: Закон України № 1915-ІХ від 30 листопада 2021 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини), Документ 995_004, чинний, поточна редакція від 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
6. Яворський В. Свобода совісті, релігії та віросповідання в Україні (ситуація станом на 2004 рік). Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод / за ред. Володимира Яворського. Харків: Фоліо, 2005. С. 4–35.
7. Калениченко Т. А. Релігійна складова суспільно-політичного конфлікту кінця 2013–2017 рр. в Україні: дис. ... канд. філос. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018. 210 с.
8. Офіційний вебсайт «Всеукраїнського міжконфесійного релігійно-християнського військового братства». URL: viraichest.com.ua
9. Оpendatabot: «589 українських церков залишили Московський патріархат» 23 грудня 2023 р. URL: opendatabot.ua/analytics/russian-church-2023-12
10. Про висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української Православної Церкви на наявність церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом: наказ від 27 січня 2023 р. № Н-8/11 / Державна служба України з етнополітики та свободи совісті.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8_11699-23#Text
11. Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»: Закон України від 20 грудня 2018 р. № 2662-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-19#Text
12. Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 677-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-p>.
13. Про затвердження зміни до національного класифікатора України ДК 003:2010: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.11.2014 року № 1361 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1361731-14>
14. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» від 11.12.2023 р. *Сайт Верховної Ради України*. URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/330d90b5-d40e-4c58-a41b-15c56e0f43fc](https://itd.rada.gov.ua/330d90b5-d40e-4c58-a41b-15c56e0f43fc)

References

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 vid № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
2. Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 23.04.1991 r. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
3. Pro sluzhbu viiskovoho kapelana: Zakon Ukrainy № 1915-IX vid 30 lystopada 2021 r. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text
4. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny), Dokument 995_004, chynnyi, potochna redaktsiia vid 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava: Mizhnarodnyi dokument vid 16.12.1966 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
6. Iavorskyi V. Svoboda sovisti, relihii ta virospovidannia v Ukraini (sytuatsiia stanom na 2004 rik). Svoboda relihii ta virospovidannia v Ukraini v konteksti dotrymanna mizhnarodnykh standartiv z prav liudyny ta osnovnykh svobod / Za red. Volodymyra Yavorskoho. Kharkiv: Folio, 2005. S. 4–35.
7. Kalenyuchenko T. A. Relihiina skladova suspilno-politychnoho konfliktu kintsia 2013–2017 rr. v Ukraini: Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filosofskykh nauk. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni M. P. Drahomanova, 2018. 210 s.

8. Ofitsiyni vebсайт «Vseukrainskoho mizhkonfesiinoho relihiino-khrystianskoho viiskovoho bratstva». URL: viraichest.com.ua
9. Opendatabot: «589 ukrainskykh tserkov zalyshyly Moskovskiy patriarkhat» 23 hrudnia 2023r. URL: opendatabot.ua/analytics/russian-church-2023-12
10. Derzhavna sluzhby Ukrainy z etnopolityky ta svobody sovisti. Nakaz vid 27 sichnia 2023r. № N-8/11 «Pro vysnovok relihiieznavchoi ekspertyzy Statutu pro upravlinnia Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy na naiavnist tserkovno-kanonichnoho zviazku z Moskovskym patriarkhatom». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8_11699-23#Text
11. Pro vnesennia zminy do statti 12 Zakonu Ukrainy «Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii»; Zakon Ukrainy № 2662-VIII vid 20 hrudnia 2018 r. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2662-19#Text
12. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro sluzhbu viiskovoho dukhovenstva (kapelansku sluzhbu) u Zbroinykh Sylakh, Natsionalnii hvardii, Derzhavnii spetsialnii sluzhbi transportu ta Derzhavnii prykordonnii sluzhbi» vid 02.07.2014 r. № 677-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-r.>
13. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy «Pro zatverdzhennia zminy do natsionalnoho klasyfikatora Ukrainy DK 003:2010» vid 18.11.2014 roku № 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1361731-14>
14. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia prav viiskovosluzhbovtiv ta politseiskykh na sotsialnyi zakhyst» vid 11.12.2023r. *Sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/330d90b5-d40e-4c58-a41b-15c56e0f43fc](https://itd.rada.gov.ua/330d90b5-d40e-4c58-a41b-15c56e0f43fc)

Терлецький Р. В. Проблеми реалізації Закону України «Про Службу військового капеланства» в умовах війни: право на віру, порушення принципів секуляризації та загроза національній безпеці

У статті досліджується проблема реалізації Закону «Про службу військового капеланства» в умовах війни. Наголошено, що після проголошення незалежності України важливе місце посіли закони про свободу віросповідання, як суб'єктивне юридичне право, та релігійні організації, як інструмент та система задоволення релігійних потреб. Також проаналізовано основні закони, підзаконні акти та укази, що забезпечують право на свободу віросповідання в Україні для військовослужбовців та інших державних силових формувань.

Зауважено, що в Україні діють два міжнародно-правові документи, згідно з якими держава Україна гарантує своїм громадянам право на свободу совісті та віросповідання: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Міжнародний пакт Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права. Зауважено, що, спираючись на норми цих документів, призов особи на військову службу або її мобілізація не зумовлює обмеження релігійних прав, а отже, за державою залишається обов'язок їх забезпечення.

Проведено історичний аналіз для визначення доцільності створення капеланської служби в Україні та зауважено, що Європейською комісією з прав людини визнаються такими, що не суперечать положенням Конвенції різноманітні форми взаємодії держави і релігійних організацій, які виходять за межі принципу рівності, серед яких – співпраця у впровадженні військового капеланства.

Проаналізовано Закон «Про Службу військового капеланства», який запустив службу капеланів у правовому полі та змінив їх статус на війні. Зауважено, що в квотуванні на посади військових капеланів від різних конфесій вбачається загроза для національної безпеки, і роз'яснено причини. Також зроблено висновки про те, що виплати заробітної плати капеланам з державного бюджету певною мірою суперечать принципу секуляризації держави і церкви, що закладений в основу ст. 35 Конституції України.

Зроблено висновки про те, що є необхідність проведення реформи у відносинах держави і церкви, а також, що на часі – зміна ст. 35 Конституції України, яка декларує згубну радянську атеїстичну ідеологію і суперечить духу права в державі.

Ключові слова: військовий капелан, секуляризація, національна безпека, релігія, свобода віросповідання, свобода совісті, особливий період, військовий стан, принципи рівноправності, релігійні організації, міжнародно-правові документи, Пакт про права людини, Конвенція про захист прав і свобод людини, ефективність закону.

Terletsky R. V. Issues in Implementing the Law of Ukraine On The Military Chaplaincy Service During War: Right to Faith, Violation of Secularization Principles, and Threat to National Security

The article explores the issues of implementing the Law «On The Military Chaplaincy Service» in conditions of war. It emphasizes that after the declaration of independence of Ukraine, laws on freedom of religion have held an important place as subjective legal rights and religious organizations as instruments and systems for satisfying religious needs. The main laws, subordinate acts, and decrees ensuring the right to freedom of religion in Ukraine for military personnel and other state security forces are analyzed. It is noted that in Ukraine, there are two international

legal documents according to which the State of Ukraine guarantees its citizens the right to freedom of conscience and religion: the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of September 11, 1997, and the International Covenant on Civil and Political Rights of October 19, 1973. It is observed that based on the norms of these documents, the conscription of individuals into military service or their mobilization does not entail restrictions on religious rights, and therefore, the state retains the obligation to ensure them.

Historical analysis is conducted to determine the expediency of establishing a chaplaincy service in Ukraine, and it is noted that the European Commission on Human Rights recognizes various forms of interaction between the state and religious organizations that go beyond the principle of equality, among which is cooperation in implementing military chaplaincy. Law No. 1915-IX «On The Military Chaplaincy Service» is analyzed, which has launched the service of chaplains into the legal field and changed their status during wartime. It is noted that the quota system for positions of military chaplains from different denominations poses a threat to national security and the reasons are explained. Conclusions are also drawn that the payment of salaries to chaplains from the state budget to some extent, contradicts the principle of secularization of the state and church, which is enshrined in Article 35 of the Constitution of Ukraine.

Conclusions are made about the necessity of reform in the relations between the state and church, as well as the urgency of amending Article 35 of the Constitution of Ukraine, which declares the harmful Soviet atheistic ideology and contradicts the spirit of the law prevailing in the state.

Key words: military chaplain, secularization, national security, religion, freedom of religion, freedom of conscience, special period, martial law, principles of equality, religious organizations, international legal documents, Human Rights Pact, Convention for the Protection of Rights and Freedoms, effectiveness of the law.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-628-634